

m

DISLEKSIJA

Znaki v predšolskem in šolskem obdobju

Svetovalni center na
OŠ Ljubo Šercer, Kočevje

Pripravila: Marijana Šarić, prof.def.

KAJ JE DISLEKSIJA?

»ZNAKI V PREDŠOLSKEM IN ŠOLSKEM OBDOBJU«

KAKO POMAGATI?

Disleksija je specifična učna težava, ki predvsem prizadene razvoj pismenosti in spretnosti, povezanih z jezikom.

Verjetno je prisotna že ob rojstvu in vpliva na posameznika vse življenje.

Označujejo jo:

- težave na področju predelovanja glasov,
- hitrega poimenovanja,
- delovnega pomnjenja,
- hitrosti procesiranja in
- razvoja avtomatizacije spretnosti.

Omenjene težave ovirajo posameznikovo izvajanje na področju prizadetih spretnosti, zaradi česar je to slabše, kot so njegove siceršnje sposobnosti.

Disleksija je motnja, znotraj katere se kljub dobrim intelektualnim sposobnostim pri otroku pojavljajo **težave pri branju, pisanju in črkovanju**.

Disleksija posameznika **spremlja vse življenje**. Ni bolezen, ni posledica pomanjkljivega učenja, lenobe ali površnosti.

Težave, ki jo spremljajo, se lahko omilijo, če pri delu otroku pomagamo izkoristiti njegova močna področja in prednosti, ki jih prinašajo posebnosti v njegovem načinu delovanja.

1. Kako prepoznati znake disleksije v predšolskem obdobju?

V predšolskem obdobju, ko se usvajajo pomembne predbralne spretnosti, so otroci z disleksijo pogosto spregledani oz. niso kot taki prepoznani.

Ker imajo po večini povprečne ali celo nadpovprečne intelektualne sposobnosti, njihova šibkeje razvita področja niso tako jasno izražena. Posledično je disleksija velikokrat prepoznana šele v osnovni šoli, mnogokrat prepozno za izvajanje preventivnih ukrepov.

Pravočasno prepoznavanje in ustrezno nudenje pomoči pozitivno učinkuje na otrokovo kasnejše funkcioniranje.

Ustrezno načrtovan program pomoči ne vpliva le na manjšo pojavnost znakov disleksije, temveč lahko obenem **prepreči pojavnost sekundarnih težav**, ki pogosto nastanejo tekom šolanja:

- odpor do branja in pisanja,
- odpor do šole,
- nizka samopodoba,
- nizka učna motivacija,
- čustvene težave, ipd.

a. Znaki v predšolskem obdobju:

- ✓ ne zapomni si smeri listanja po knjigi,
- ✓ ne pokaže zanimanja za zgodbe, ob poslušanju težko sedi pri miru
- ✓ šibko fonološko zavedanje (npr. ne prepozna in ne zna tvoriti rim, težave ima z določanjem prvega in zadnjega glasu v besedi),
- ✓ šibko slušno razločevanje in prepoznavanje (npr. ne prepozna podobnih besed, slišano težko ponovi),
- ✓ šibkejšo sledenje ustno podanim navodilom (npr. del navodila pozabi ali ga napačno razume),
- ✓ počasnejši govorni razvoj, otrok kasneje spregovori,
- ✓ nerazločen govor in pogoste menjave glasov znotraj besede (npr. »BALOD« namesto »LABOD)
- ✓ težave z oblačenjem (npr. je počasen, težave ima z iskanjem parov nogavic in zaporedjem oblačenja - hlače obleče pred spodnjim perilom),
- ✓ težave z zavezovanjem vezalk in zapenjanjem gumbov,
- ✓ šibkejša motorična usklajenost (npr. manj usklajeno gibanje rok in nog, težave s ciljanjem, lovljenjem in brcanjem žoge, slabše ravnotežje),
- ✓ težave pri zapomnitvi imen barv, črk in števil,
- ✓ zamenjevanje imen predmetov.

b. Strategije s katerimi lahko pomagate otroku v predšolskem obdobju:

- ✓ **Uporaba debelih kred:** otrok bo debelo kredo prijel lažje kot barvico ali svinčnik. Zaradi večje pisalne površine jo bo tudi lažje usmerjal po podlagi. Z njo lahko riše po tabli, betonu ali drugih površinah.

- ✓ **Uporaba majhnih/debelejših svinčnikov in barvic:** če je svinčnik manjši, bo otrok lažje nadzoroval njegovo gibanje, debelejši (po možnosti trikotni) svinčnik pa spodbuja pravilen prijem pisala.
- ✓ **Uporaba nastavkov za pisanje:** so udobni in enostavni za uporabo, saj jih zgolj nadenemo na barvico ali svinčnik. Otroku pomagajo pri pravilni drži pisala.

- ✓ **Spodbujanje glasovnega zavedanja:** preko iger spodbujamo prepoznavanje določenih glasov v besedi. Pričnemo s prvim glasom v besedi, nadaljujemo z zadnjim glasom, nato pa se posvetimo še vmesnim glasovom. Glasovno zavedanje je ena izmed temeljnih spretnosti, ki vpliva na kasnejši razvoj branja in pisanja. Igre glasovnega zavedanja je mogoče vpeljati pri katerikoli družinski dejavnosti (vožnja z avtomobilom, družinski sprehod ipd.).
- ✓ **Utrjevanje izgovorjave zahtevnih besed:** naredite seznam besed, s katerimi ima otrok težave. Skupaj z njim spremljajte napredek za posamezno besedo. Pomembno je, da si za vajo ne izberemo preveč besed hkrati, ampak istočasno utrjujemo manjši sklop besed (npr. 10 besed). Ko vidimo, da se otrokova izgovorjava izboljšuje, lahko izberemo novih 10 besed. Otrok naj ob tem še vedno utrjuje in ponavlja tudi besede iz prejšnjega sklopa, dokler ni izgovorjava avtomatizirana.

- ✓ **Prepoznavanje in določevanje zlogov:** otroka naučimo, kaj je zlog in kako ga prepoznamo (npr. MU-CA). Pri prepoznavanju zlogov si otrok lahko pomaga s ploskanjem ali tapkanjem po mizi (npr. za vsak zlog enkrat tapkne).
- ✓ **Uporaba multisenzornega učenja:** pri učenju vključujemo pridobivanje informacij preko različnih čutov, saj imamo ljudje različne učne stile, ki vodijo do učinkovitega usvajanja novih znanj. Uporabljamo lahko risanje v pesek, risanje po grobem materialu, poslušanje pravljič, opisovanje slik, sestavljanje sestavljanek ipd.

2. Dejavniki tveganja za disleksijo v 1. in 2. razredu osnovne šole?

Če pri otroku opazite več izmed spodaj naštetih dejavnikov tveganja, to še ne pomeni, da otrok disleksijo ima, temveč je znak, da bi bilo dobro pri otroku opraviti bolj temeljito diagnostiko.

Dejavniki tveganja za disleksijo v tem obdobju so:

- ✓ otrok s težavo usvaja razstavljanje besed na zloge in glasove,
- ✓ kadar združuje zapisano besedo in sliko, bo morda besedo »pes« prebral kot »kuža«,
- ✓ izogiba se učenju branja in toži, da je to težko,
- ✓ s težavo se uči branja preprostih besed, npr. sok, miza,
- ✓ težave ima pri učenju vezave pri branju in ves čas črkuje,
- ✓ težko si zapomni imena črk,
- ✓ branje ne napreduje z ustreznim tempom glede na vložen trud,
- ✓ pri pisanju izpušča, obrača in zamenjuje črke,
- ✓ zapisovati začenja z desne proti levi,
- ✓ ne more slediti nareku.

Hkrati so s temi dejavniki tveganja prisotna tudi močna področja, ki niso sorazmerna s slabostmi pri učenju branja:

- ✓ radovednost,
- ✓ močna domišljija,
- ✓ sposobnost, da stvari hitro »pogrunta«, preuči delovanje in funkcijo predmetov,
- ✓ hitro razume nove ideje,
- ✓ besednjak na nekaterih področjih je večji kot pri vrstnikih,
- ✓ rad rešuje uganke,
- ✓ spreten in ustvarjalen pri konstrukcijah, npr. sestavljanju kock,
- ✓ dobro razume zgodbe, ki jih sliši.

3. Dejavniki tveganja za disleksijo od 3. razreda osnovne šole?

V tem obdobju se začne disleksija že bolj izrazito odražati in strokovnjaki v Sloveniji ugotavljamo, da je obdobje od 3. do 5. razreda tisto, v katerem je odkritih največ otrok z disleksijo.

Znaki na področju branja, ki zahtevajo našo pozornost:

- ✓ otrok zelo počasi napreduje v bralni tehniki. Njegovo branje je počasno, zastajajoče, z napakami.
Lahko so prisotne velike razlike v tekočnosti branja: včasih bere bolj tekoče, včasih pa se mu močno zatika. Branje je pod nivojem, pričakovanim za njegovo starost;
- ✓ s težavo bere neznane besede ali besede ugiba na osnovi konteksta,
- ✓ lahko ima težave z glaskovanjem,
- ✓ težave ima pri vidnem (lahko tudi slušnem) zaznavanju podobnosti in razlik med črkami (glasovi) in zapisanimi besedami,
- ✓ izogiba se glasnemu branju,
- ✓ za naloge, povezane z branjem in pisanjem, porabi veliko časa.

Znaki na področju govora, ki zahtevajo našo pozornost:

- ✓ otrok ima težave s priklicem besed. Ko besede ne najde, uporabi nek približen izraz ali pa reče »tista stvar«,
- ✓ med govorom uporablja veliko mašil, zastaja, okleva,
- ✓ zamenja med sabo besede, ki zvenijo podobno (npr. celina-celica) ali imajo podoben pomen (npr. paprika-zelenjava),
- ✓ napačno izgovarja dolge, manj znanje ali zapletene besede,
- ✓ zdi se, da potrebuje dalj časa, da oblikuje odgovor na postavljeno vprašanje.

Splošni znaki na katere moramo biti pozorni v tem obdobju:

- ✓ otrok si težko zapomni datume, imena, telefonske številke, sezname besed, nove besede,
- ✓ pri pisnih preizkusih znanj mu pogosto zmanjka časa,
- ✓ velike težave ima pri učenju tujega jezika,
- ✓ težave ima pri učenju zaporedij,
- ✓ njegov rokopis je neurejen- lahko je prisotna disgrafija,
- ✓ slaba samopodoba, za katero ni nujno, da je očitna že na prvi pogled.

Kako pomagati otroku z disleksijo doma?

- ✓ **Predvajaj rime, tvorite rime skupaj, igrajte se z rimami.**
- ✓ **Skupaj preberite knjigo:** na primer, otrok začne z branjem prve strani, drugo prebere spremljevalni odrasel, na tretji strani je otrok, ki bere itd.
- ✓ **Lateralne vaje:** ukažite otroku, na primer »dotaknite se levega ušesa z desno roko«.
- ✓ **Vaje za delo z zlogi:** te vaje so koristne pri spodbujanju zavedanja zlogov. Na primer igranje verig besed, pri čemer gre za začetek z besedo in nadaljevanje izgovarjanja besed, ki se začnejo z zadnjim zlogom prejšnjega (primer: ro-ža; ža-ga; ga-ra-ža ...).

Drug primer je ločevanje besed na zloge, otrok si lahko pomaga tako, da ploskne vsak zlog, ki ločuje (primer: ro-ži-ca: 3 zlogi).

- ✓ **Vaje za delo s fonemi (zvoki):** lahko uporabljate iste igre kot pri zlogih, vendar jih prilagodite zvokom, na primer izgovorite besedo "zanka" in otroka vprašajte, ali ima ta beseda glas "z".

Igrajte igro- Vidim z zvoki (vidim - vidim malenkost, ki se začne z zvokom "s" – otrok pove, besedo na »s«, ipd.).

- ✓ **Vaje za obdelavo semantičnih polj:** poimenujte besedo in poiščite druge besede, ki izhajajo iz istega pomenskega polja (primer: torta, slaščičar, slaščičarna).
- ✓ **Vaje za delo na sestavi stavkov:** napišite stavek brez presledkov in naj otrok loči besede s črtami (primer: danes / je / vroče).
- ✓ **Vaje za delo na vidni diskriminaciji:** gre za izvajanje dejavnosti, ki dajejo prednost otrokovi sposobnosti razlikovanja črk po podobni usmerjenosti (primer: naredite abecedno juho s črkami "b", "p" in "d", otrok mora označiti vse črke " b "z eno barvo in tako naprej vsako črko z drugo barvo).

Aktivnosti za spodbujanje branja

1. Sestavljanje črk v besede, besed v povedi:

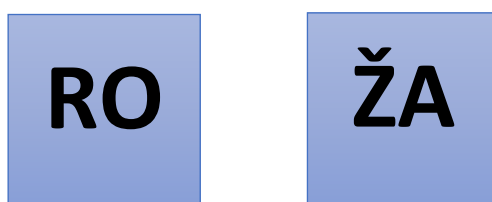
Sami lahko pripravite kartice, s katerimi bo otrok na zanimiv način vadil branje. Potrebujete le trši papir ali karton in debelejšo pisalo.

PREMER:

Kartice s črkami (R, A, M, A...) obrnite navzdol. Otrok naj obrne najprej eno, nato še drugo in jo položi levo od prve. Dobljeno besedo prebere.

Nato oblikujemo kartice z zlogi. Dejavnost ponovimo.

Zahtevnost naloge stopnjujemo tako, da nazadnje na kartice zapišemo besede, ki jih otrok sestavlja v smiselne povedi in jih nato še prebere.

2. Branje ob gibanju:

Naredite branje bolj zanimivo, razgibano in igrivo. Vsak otrok čuti potrebo po gibanju, zakaj ga ne bi torej vključili tudi v proces učenja branja. Tukaj imate le nekaj idej:

Na tla narišite kvadrat in ga razdelite na 25 polj, v katera vpišete črke od A do Ž. Otrok naj stoji npr. v polju A. S palico mu pokažite, v katero polje naj prestopi ali preskoči. Otrok naj »prebere« svoj skok.

Razglejte se okoli hiše in na listke ali kartice zapišite besede, ki označujejo predmete v okolici (žoga, vrata, avto ...).

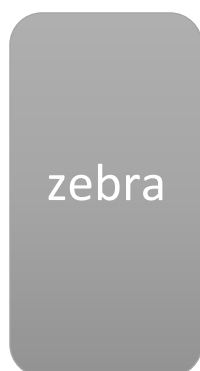
Otrok naj iz kupčka izvleče po eno kartico, prebere besedo na njej in poišče predmet, ki se sklada z zapisano besedo.

Izmislite si poved in jo zapišite na kartice, tako da je na vsaki kartici zapisana ena beseda. Kartice skrijte na vrtu ali v stanovanju in otroka spodbudite, da jih čim prej najde.

Vsakič, ko kartico najde, prebere tudi zapisano besedo. Ko dobi vse, naj besede sestavi v smiselno poved in jo glasno prebere.

3. Branje ob namizni igri SPOMIN:

Igro spomin lahko naredite skupaj z otrokom. Pomembno je, da je na eni kartici slika z besedo, na drugi kartici pa le beseda.

4. Priložnosti za branje:

Iščite priložnosti za branje doma, brez da bi se otrok "zavedal", da bere:

- vožnjo z avtomobilom berite napise krajev,
- izkoristite obisk v živalskem vrtu tudi za branje – branje imen živali na kletkah
- naj vam otrok pomaga pri branju recepta za pecivo,
- pred odhodom v trgovino naj prebere nakupovalni listek,
- napišite otroku kdaj pa kdaj tudi kratko zabavno sporočilo,
- prebere naj, kaj je danes na televizijskem sporedu itd.

S takim pristopom boste otroku pokazali uporabnost in pomen branja v vsakdanjem življenju.

Aktivnosti za izboljšanje branja

1. Vaja vezanega branja:

Pripomoček za vajo vezanega branja lahko naredite skupaj z otrokom. Na list papirja napišite vse črke abecede. Potrebujete še figurico, s katero skačete s črke na črko, pri čemer otrok povezuje glasove v besedo.

Ali pa naredite kartončke s črkami in otrok hodi od črke do črke ter povezuje glasove v besede.

A	B	C	Č	D
E	F	G	H	I
J	K	L	M	N
O	P	R	S	Š
T	U	V	Z	Ž

2. Branje besedil z manjkajočimi besedami

Različne oblike dopolnjevanja besedila spodbudijo otroka k razmišljanju, katera od ponujenih besed bi glede na vsebino sodila na prazno mesto. Manjkajoča beseda naj bo narisana ali napisana nekje ob besedilu.

Narisane besede naj otrok najprej poimenuje, napisane najprej prebere in si jih skuša vtisniti v spomin. Ko med branjem pride do praznega mesta, naj ga dopolni z eno od danih besed glede na smiselnost besedila (Žerdin, 2003).

Primer dopolnjevanja besedila s sličicami:

KOS IN KOSOVKA STA SPOMLADI KAR NAPREJ LETALA NA
_____.

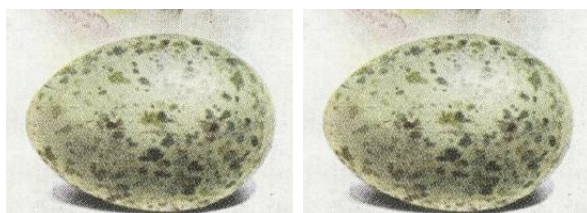
GRADILA STA _____.

NABIRALA STA _____ IN JIH PREPLETALA.

ZELO STA HITELA.

V _____ BO KOSOVKA ODLOŽILA
_____.

IZ NJIH SE BODO IZVALILI MLADI _____.

Primer dopolnjevanja besedila z besedami:

Ruska ljudska pravljica:

Medved išče pestunjo

Medved je imel kopico _____. Ni imel _____. Odločil se je, da bo poiskal _____.

Veliko vrečo je napolnil s _____ in se odpravil na pot. Srečal je _____, _____ in _____. Za pestunjo je medved izbral zajčka. Ta mu je obljubil, da bo medvedkom pripovedoval _____ in jih čehljal po okroglih _____. Za plačilo je zajček zahteval polno _____ medenjakov.

Zajček je medvedke pazil tako dolgo, da so odrasli.

vrečo

zajčka

vrano

piškoti

otrok

pestunjo

žene

volka

pravljice

trebuščkih

(Medved išče pestunjo. Dostopno na <http://ucilnica.abecednik.net/mod/resource/view.php?id=20>.)

3. Branje s pomočjo slikovnih besedil:

Prve knjige, po katerih bo posegel vaš otrok, naj bodo slikopisi. To so slikanice, v katerih določene besede nadomestijo slike.

Prva branja naj potekajo tako, da:

- ⇒ vi preberete besede, otrok »prebere« sličico;
- ⇒ ste pozorni na to, da berete počasi in razločno;
- ⇒ svojemu branju sledite s prstom in tako pomagate otroku, da lažje sledi.

Ko začne otrok samostojno brati slikopis:

- ⇒ mu lahko predhodno preberemo eno stran, da se spozna z besedilom;
- ⇒ naj bo vaš prst opora, s katero bo otrok lažje sledil besedilu,
- ⇒ ne prekinjajte ga in ne popravljajte glasno vsake njegove napake, raje:
  - zaustavite prst pri besedi, ki jo je napačno prebral;

- uporabite »močnejši« signal, če kljub napaki bere naprej (npr. s prstom potapkate pod besedo ...).

Aktivnosti za spodbujanje rabe ločil pri branju

Vaš otrok morda ne upošteva ločil pri branju. Bere, ne da bi zvišal intonacijo glasu ob vejici ali jo znižal ob piki.

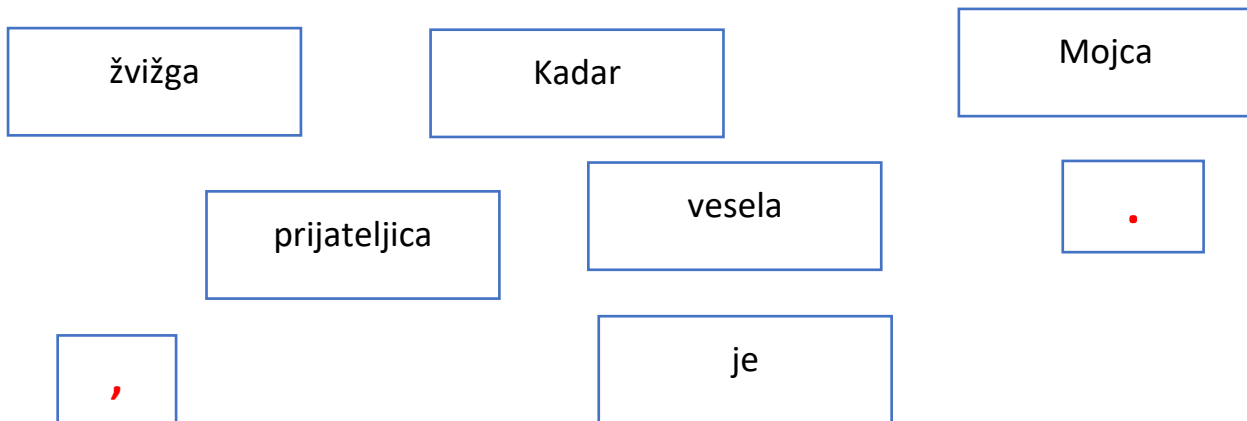
Nekaj priporočil:

- ⇒ Otroku ponudite zgled s svojim branjem – upoštevanjem ločil.
- ⇒ Podčrtajte, obkrožite ali obarvajte ločila v besedilu, da bo otrok bolj pozoren nanje.
- ⇒ Pripravite mu različne aktivnosti, ki ga bodo spodbujale k upoštevanju ločil med branjem.

PRIMERI:

A) IGRA BESED IN LOČIL

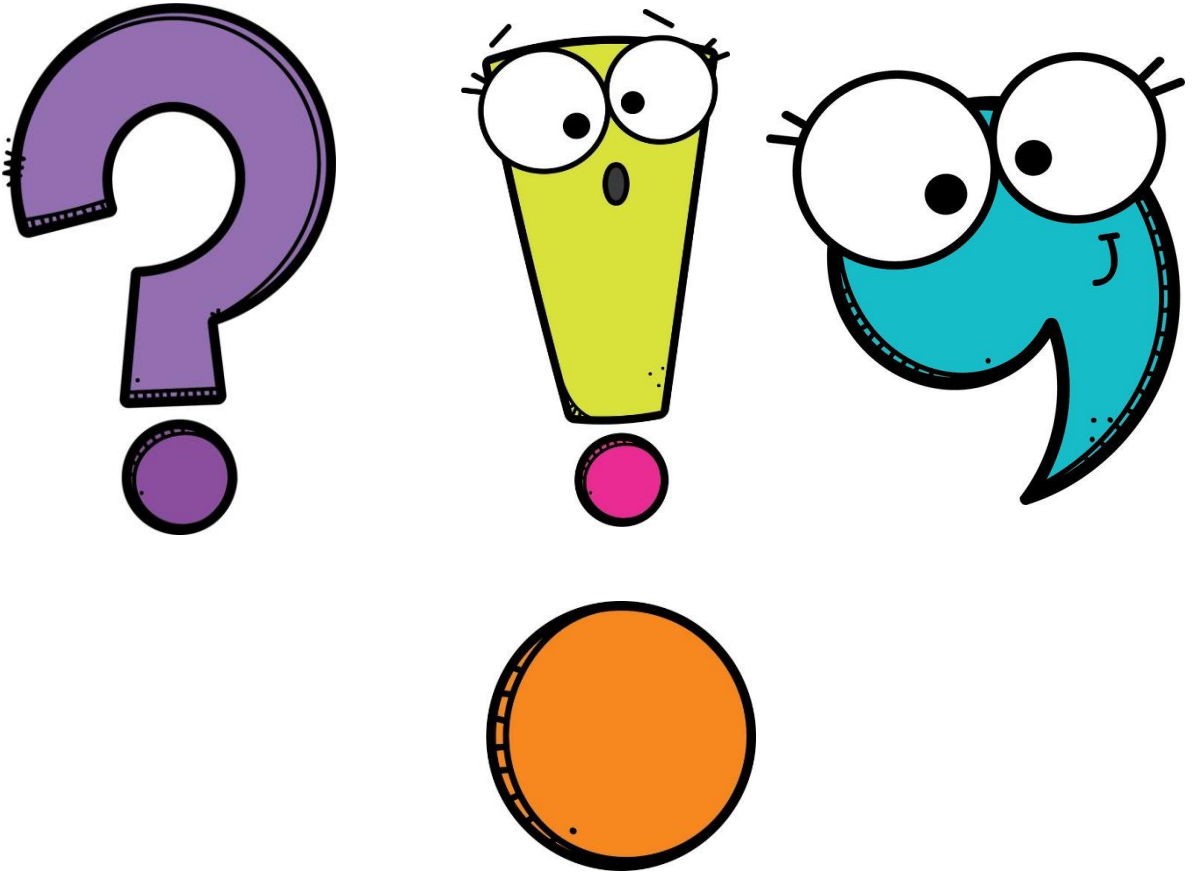
Na trakove iz papirja zapišite različne besede in ločila. Otrok naj iz njih tvori smiselne povedi in jih na koncu prebere.

B) IGRA POKAŽI LOČILO

Izdelajte kartončke z ločili. Izgovarjajte zabavne povedi. Pretiravajte z zviševanjem in zniževanjem intonacije, ko želite poudariti neko ločilo. Otrok pri tem pokaže kartonček z ustreznim ločilom. Nato lahko zamenjata vlogi

Priporočene knjige za otroke z disleksijo

A) Za začetne bralce:

- **BAUMGART, Klaus:** Lara gre v šolo. Tudi druge slikanice o Lari. Ljubljana: Kres.
- **CARL, Eric:** Slikanice, vsi naslovi. Ljubljana: Epta.
- **HILL, Eric:** Slikanice, vsi naslovi. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- **JENNINGS, Sharon:** Zbirka Beremo s Frančkom. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- **LANGEN, Annette:** Feliksova pisma in Feliksova pisma iz cirkusa. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- **MANČEK, Marjan:** Zbirka Modri medvedek. Ljubljana, Mladinska knjiga.
- **ŠTEFAN, Anja:** Lešniki, lešniki. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000.
- **VELTHUIJS, Max:** Zbirka Žabec. Ljubljana: Epta, Slovenska knjiga in Mladinska knjiga.
- **Zbirka Sončnice** (različni avtorji, različni naslovi). Ljubljana: DZS.

B) Za bralce 1. triletja:

- **MUCK, Desa:** Zbirka Anica. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- **NÖSTLINGER, Christine:** Zbirka Franceve zgodbe. Celovec: Mohorjeva
- **NÖSTLINGER, Christine:** Zbirka Mini. Ljubljana: Slovenska knjiga in Piano.
- **OSBORNE, P. M.:** Zbirka Čarobna hišica na drevesu. Ljubljana: Grlica.
- **SIMON, Francesca:** Zbirka Grozni Gašper. Tržič: Učila International.
- **VIDMAR, Janja:** Zbirka Navihanček Matic. Ljubljana: Karantanija.
- **VIDMAR, Janja:** Bučko Superga. Ljubljana: Karantanija, 2006. 1 Košak Babuder, Milena (2012).
- **Zbirka Berem sam** (različni avtorji, različni naslovi). Ljubljana: Kres.
- **Zbirka Levčki** (različni avtorji, različni naslovi). Ljubljana: Grlica.
- **Zbirka Pirati** (različni avtorji, različni naslovi). Ljubljana: Grlica.
- **Zbirka Zakladnica** (različni avtorji, različni naslovi, štiri težavnostne stopnje). Ljubljana: Educy.

C) Za bralce 2. triletja:

- **BANSCHERUS, Jürgen:** Zbirka Detektiv Kvjatkovski. Tržič: Učila International.
- **FIENBERG, Anna:** Zbirka Taši. Dob pri Domžalah: Miš.
- **HERGÉ:** Zbirka Tintin in njegove pustolovščine. Tržič: Učila International.
- **JENNINGS, Paul:** Gizmoin Vrni se, Gizmo. Dob pri Domžalah: Miš.
- **MANČEK, Marjan:** Zbirka Hribci. Ljubljana, DZS.
- **McGANN, Oisín:** Zbirka Odštekan dedek. Dob pri Domžalah: Miš.
- **MUSTER, Miki:** Zbirka Jubilejna izdaja stripov Miki Muster. Ljubljana: Delo.
- **PILKEY, Dav:** Zbirka Kapitan Gatnik. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Viri in literatura

- * Bucik, N. (2009). Razvijanje otrokove motivacije za branje v domačem okolju. V Knaflič L. (ur.), Branje za znanje in branje za zabavo. Priročnik za spodbujanje družinske pismenosti (str. 17–26). Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- * Disleksija. Vodnik za starše. (2013). Ur. Kavkler, M. in Košak Babuder, M. Ljubljana: Društvo Bravo.
- * Košak Babuder, M. (2014). Lažja berljivost gradiv kot ključni dejavnik spodbujanja branja otrok in mladostnikov z disleksijo. V Tudi mi beremo. Različni bralci z različnimi potrebami. Zbornik bralnega društva Slovenije ob 10. strokovnem posvetovanju v Ljubljani. Ljubljana: zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- * Medved išče pestunjo. Pridobljeno 26. 2. 2022 s <http://ucilnica.abecednik.net/mod/resource/view.php?id=20>
- * Pinterest. Pridobljeno 27. 2. 2022